यमाह भीष्मो द्रोणश्च कृपो द्रौणिस्तथैव च । मद्रराजस्तथा शल्यो मध्यस्था ये च मानवाः । २२७५
दृष्ट्वायावस्थितं पार्थं पार्थिवैरतिमानुषैः । अशक्यं रथशार्दूलं पराजेतुमरिन्दमं ।
सदृशं बाहुवीर्य्येण कार्त्तवीर्य्यस्य पाण्डवं । क्षिपत्येकेन वेगेन पञ्चबाणशतानि यः ।
तमर्ज्जुनं महेष्वासं महेन्द्रोपेन्द्रविक्रमं । निघ्नन्तमिव पश्यामि विमर्द्देऽस्मिन्महाहवे ।
इत्येवं चिन्तयन् कृत्स्नमहोरात्राणि भारत । अनिद्रो निःसुखश्चास्मि कुरूणां शमचिन्तया ।
त्रयोदशोऽयं सुमहान् कुरूणां प्रत्युपस्थितः । अस्य चेत् कलहस्यान्तः शमादन्यो न विद्यते । २२८०
शमो मे रोचते नित्यं पार्थैस्तात न विग्रहः । कुरुभ्यो हि सदा मन्ये पाण्डवान् शक्तिमत्तरान् ।
इति श्रीमहाभारते उद्योगपर्व्वणि यानसन्धिपर्व्वणि धृतराष्ट्रविवेचने एकोनषष्टोऽध्यायः ॥ ५९ ॥
॥ वैशम्पायन उवाच ॥ पितुरेतद्वचः श्रुत्वा धार्त्तराष्ट्रोऽत्यमर्षणः । आधाय विपुलं क्रोधं पुनरेवेदमब्रवीत् ।
अशक्या देवसचिवाः पार्थाः स्युरिति यद्भवान् । मन्यते तद्भयं व्येतु भवतो राजसत्तम ।
अकामद्वेषसंयोगात् लोभात् द्रोहाच्च भारत । उपेक्षया च भावानां देवा देवत्वमाप्नुवन् ।
इति द्वैपायनो व्यासो नारदश्च महातपाः । जामदग्न्यश्च रामो नः कथामकथयत् पुरा । २२८५
नैव मानुषवद्देवाः प्रवर्त्तन्ते कदाचन । कामात् क्रोधात् तथा लोभात् द्वेषाच्च भरतर्षभ ।
यदा ह्यग्निश्च वायुश्च धर्म इन्द्रोऽश्विनावपि । कामयोगात् प्रवर्त्तेरन्न पार्था दुःखमाप्नुयुः ।
तस्मान्न भवता चिन्ता कार्य्यैषा स्यात् कथञ्चन । दैवेष्वपेक्षका ह्येते शश्वद्भावेषु भारत ।
अथचेत कामसंयोगात द्वेषो लोभश्च लक्ष्यते । देवेषु दैवप्रामाण्यान्नैषां तद्विक्रमिष्यति ।
मयाऽभिमन्त्रितः शश्वज्जातवेदाः प्रशाम्यति । दिधक्षुः सकलाल्लोकान् परिक्षिप्य समन्ततः । २२९०
यद्वा परमकं तेजो येन युक्ता दिवौकसः । ममाप्यनुपमं भूयो देवेभ्यो विद्धि भारत ।
विदीर्य्यमाणां वसुधां गिरीणां शिखराणि च । लोकस्य पश्यतो राजन् स्थापयाम्यभिमन्त्रणात् ।
चेतनाचेतनस्यास्य जङ्गमस्थावरस्य च । विनाशाय समुत्पन्नं महाघोरं महास्वनं ।
अश्मवर्षञ्च वायुञ्च शमयामीह नित्यशः । जगतः पश्यतोऽभीक्ष्णं भूतानामनुकम्पया ।
स्तम्भितास्वप्सु गच्छन्ति मया रथपदातयः । देवासुराणां भावानामहमेकः प्रवर्त्तिता । २२९५
अक्षौहिणीभिर्यान् देशान् यामि कार्य्येण केनचित् । तत्राश्वा मे प्रवर्त्तन्ते यत्र यत्राभिकामये ।
भयानकानि विषये व्यालादीनि न सन्ति मे । मन्त्रगुप्तानि भूतानि न हिंसन्ति भयङ्कराः ।
निकामवर्षी पर्जन्यो राजन् विषयवासिनां । धर्म्मिष्ठाश्च प्रजाः सर्व्वा ईतयश्च न सन्ति मे ।
अश्विनावथ वाय्वग्नी मरुद्भिः सह वृत्रहा । धर्म्मश्चैव मया दिष्टान् नोत्सहन्तेऽभिरक्षितुं ।
यदि ह्येते समर्थाः स्युर्मद्विषस्त्रातुमञ्जसा । न स्म त्रयोदशसमाः पार्था दुःखमवाप्नुयुः । २३००
नैव देवा न गन्धर्व्वा नासुरा न च राक्षसाः । शक्तास्त्रातुं मया दिष्टं सत्यमेतत् ब्रवीमि ते ।
यदभिध्याम्यहं शश्वत् शुभं वा यदि वाऽशुभं । नैतद्विपन्नपूर्व्वं मे मित्रेष्वरिषु चोभयोः ।
भविष्यतीदमिति वा यत्ब्रवीमि परन्तप । नान्यथा भूतपूर्व्वञ्च सत्यवागिति मां विदुः ।